

**AITAUDZETAJU
TOP 50**

ŽURNĀLS KATRAM ZEMNIEKAM UN LAUKU UZŅĒMĒJAM

agro

Nr. 10 (290) | OKTOBRIS 2021

tops

GRIĶUS IZGLĀBA AUGUSTA LIETUS

VIJA STRAZDINA:
SELEKCIJA
IR ENTUZIASTU
ROKĀS

- Lielāko kartupeļu audzētāju TOP 50
- Salmi nav tikai salmi
- Sezonas izaicinājumi lopbarības gatavošanā
- Kā uzveikt laputis?
- Dārzeņu uzglabāšanas nianse

Vija Strazdiņa, Mg. agr., ir Agrāro resursu un ekonomikas institūta (AREI) Stendes pētniecības centra vadošā pētniece, kviešu selekcionāre. Visu savu darba mūžu – nu jau 51 gadu – viņa veltījusi Latvijas kviešu šķirņu selekcijai, neraugoties uz to, ka šis darbs ir gan ļoti grūts un laikietilpīgs, gan arī gadu gaitā nav bijis pienācīgi novērtēts. Vija teic, ka pat šodien no valsts puses nav jūtama īsta skaidrība par to, vai Latvijai ir vajadzīga vietējo šķirņu selekcija. Tomēr kopā ar Vijas Strazdiņas vārdu jāmin tādas Latvijā selekcionētas un plaši izmantotas ziemas kviešu šķirnes kā 'Fredis', 'Edvins', 'Talsis', 'Brencis', kā arī vasaras kviešu šķirnes 'Robijs', 'Uffo' u. c.

Šāgada sākumā Vijai Strazdiņai piešķirta Paula Lejiņa balva lauksaimniecības zinātnēs par zinātniskā darba apkopojumu *Kviešu šķirnes Latvijas lauksaimniekiem*.

Par paveikto darbu kviešu selekcijas jomā viņa nešaubīgi ir pelnījusi visaugstāko atzīni arī par mūža ieguldījumu Latvijas augkopības nozarē.

Agro Topa saruna ar VIJU STRAZDIŅU – par graudaugu selekcijas nozīmi, iespējām un perspektīvām.

VAI LATVIJAI VAJADZĪGA VIETĒJĀ SELEKCIJA?

ANITA PIRKTIŅA

– Stendes pētniecības centrs esot bijis viens no pirmajiem lauksaimniecības zinātnes institūtiem Latvijā, un šogad rit jau simtais darba gads?

– Ne gluži pirmais. Pirmais bija Priekuļos, to dibināja jau 1919. gadā. Stendē – 1921./22. gadā. Un nākamgad Stendes pētniecības centrs tiešām svinēs apaļu gadskārtu – 100 gadu. Latvijā nav daudz iestāžu vai organizāciju, kas varētu lepoties ar tik ilgu darba mūžu, tā ka gan Priekuļu, gan Stendes pētniecības centrs ir savā ziņā unikāli.

– Cik ilgi jūs pati Stendē strādājat?

– 1970. gadā sāku neklātienē mācīties Latvijas Valsts universitātē un šajā pašā gadā

sāku strādāt Stendē, ko daru nu jau 51 gadu. Tā viss darba mūžs faktiski pagājis vienā darba vietā. Protams, pa vidu bijuši vairāki pārdomu brīži, kas vedinājuši domāt, vai nevajadzētu pameklēt kaut ko labāku, bet dzīve iegrozījās tā, ka paliku tepat.

– Kas tad radīja šos pārdomu brīžus?

– Neslēpšu, ka viens no iemesliem bija algas jautājums, jo mums nekad te nav bijis tas pievilcīgākais atalgojums. Kādreiz, kad tagadējais Stendes pētniecības centrs bija valsts selekcijas stacija kopā ar lielu saimniecisko daļu, pret zinātniekiem bija diezgan nievājoša attieksme – zināmā mērā gan no valsts, gan arī stacijas vadības puses. Direktors toreiz vairāk pārstāvēja saimniecisko sektoru, bet zinātne bija otrajā plānā. Lai gan padom-

ju laikā ar zinātni nodarboties nebija nemaz tik vienkārši. Pastāvēja zināmi rāmji. Kad rakstīju disertāciju par kviešu selekciju, iestājos Ļeņingradā (tagad – Sanktpēterburga) Vissavienības augkopības institūtā, un mana tēma bija – kvieši lopbarībai, jo valdija uzskats, ka Latvijā pārtikas kviešus vispār nevar izaudzēt. Un kviešus saskaņā ar šo uzstādījumu arī audzēja kā lopbarības kultūru, nemaz nemēģinot no tās iegūt kaut ko labāku.

Padomjlaikos uzskatīja, ka viss, kas ir aiz PSRS robežām, ir slikts. No kviešiem faktiski tika audzēta tikai šķirne 'Mironovskaja 808', no vasaras kviešiem – 'Ļeņingradka'. Šīs šķirnes lielās platībās audzēja arī Latvijā līdz pat deviņdesmitajiem gadiem. Taču negribētu šis

šķirnes noniecināt, jo kviešu selekcijas vēsture pasaulē liecina, ka mūsdienu kviešu šķirnes faktiski ir būvētas, balstoties uz četrām krievu šķirnēm, tostarp arī 'Mironovskaja 808', kas bija populācija. Ņemot vērā to, ka Padomju Savienība bija teritoriāli ļoti liela un klimatiski ārkārtīgi atšķirīga, jāteic, ka šīs šķirnes arī bija sevi pierādījušas dažādos apstākļos. Tāpēc arī Eiropā tās kalpoja kā selekcijas pamats.

– Kurš bija tas brīdis vai impulss, ka Latvijā tomēr nepieciešama pārtikas kviešu selekcija?

– Kāds agronoms, kurš savlaik strādāja Zemkopības ministrijā, teica, ka nav taisnība, ka Latvijā varot izaugt tikai lopbarības kvalitātes kvieši. Par to liecina arī pirmie Latvijas brīvvalsts laiki, kad vietējos kviešus izmantoja pārtikai un vēl eksportēja uz daudzām valstīm. Tāpēc tika rosināts meklēt selekcijas materiālu un paplašināt šķirņu kolekciju.

Kad Stendes selekcijas stacijā sāka strādāt direktors Lielmanis, viņš ar saviem agronomiem apceļoja teju visu pasauli, lai savāktu materiālu selekcijas darbam. Arī Latvijas muižas ievada sēklas materiālu no Vācijas, Zviedrijas. Tā ka Latvijā kviešu selekcija balstījās uz ievestajām šķirnēm. Divdesmitajos gados sākās šķirņu hibridizācija, bet trīsdesmitajos četrdesmitajos gados Latvijā jau bija savas kviešu šķirnes – 'Zemgale', 'Kursa', 'Viestura'.

– Visas minētās bija pārtikas šķirnes. Uz kāda pamata tad padomju laikos radās uzskats, ka Latvijā pārtikas kviešus izaudzēt nevar?

– No vienas puses, protams, Latvijas apstākļi nav tie piemērotākie, lai izaudzētu augstvērtīgus pārtikas graudus. Kviesis ir liels siltummīlis, un Latvijā tam nekad nebūs tik labvēlīgi augšanas apstākļi kā, piemēram, Ukrainā. Lai gan šodien redzam, ka kviešu audzēšana jau plaši izvērsusies ziemeļu virzienā. Un Latvija šobrīd ir viena no lielākajām graudu eksportētājām Eiropā, par ko liels prieks. Bet

padomjlaikos bija visai strikti noteikts, kas un kur tiks ražots, kas un kāpēc tiks pētīts.

– Tātad pievērsšanās pārtikas kviešu audzēšanai atkal sākās tikai pēc PSRS sabrukšanas?

– Jā, tā varētu teikt. Faktiski pārtikas kviešu audzēšana atsākās tikai tad, kad Latvijā sāka attīstīties attiecīgās audzēšanas tehnoloģijas, kas paredzēja arī augu aizsardzības līdzekļu un minerālmēslojuma lietošanu. Tagad sākam virzīties uz pretējo pusi – minēto līdzekļu lietošana ir ievērojami jāsamazina, tātad jāmeklē jaunas tehnoloģijas. Manuprāt, vienmēr ir jāatrod vidusceļš, nevis jābrauc no viena grāvja otrā.

Starp citu, jau 1920. gadā zviedru firma *Swallow Weibull* gribēja iegādāties Stendes selekcijas staciju, un, kad deviņdesmitajos gados Latvijā sāka ienākt ārvalstu selekcijas kompānijas ar savu sēklas materiālu, šī pati zviedru firma atkal izrādīja līdzīgu interesi. Tā ka mūsu zinātnieku darbs likās gana interesants arī ārpus Latvijas robežām, īpaši ziemeļvalstīm. *Swallow Weibull* mums piedāvāja sadarbības līgumu – lai mēs pārstāvētu viņu selekcionētās šķirnes Latvijā. Taču gan valodas barjera, gan zināmas bažas par iespējamo pārpirkšanu šai sadarbībai neļāva īstenoties. Jo pārpirkšana varētu draudēt ar vietējās selekcijas darba pārtraukšanu. Protams, šobrīd varam tikai minēt, kā būtu vai nebūtu bijis, taču maz ticams, ka zviedri būtu ieinteresēti investēt Latvijas šķirņu selekcijā. Viņus interesēja Baltijas tirgus iekarošana ar savām šķirnēm.

– Kā selekcijas darbu ietekmēja iestāšanās Eiropas Savienībā?

– Es teiktu, ka iestāšanās ES bija labākais, kas ar Latviju varēja notikt. Protams, ne viss ir tik rožaini, kā varbūt sākotnēji likās, taču galvenais – mums tika atvērta pasaule, piekļuve jaunām zināšanām, tehnoloģijām un tirgiem. Es personiski ļoti izjutu šo robežšķirtni – pirms un pēc.

Jāteic, tajos 14–15 gados, kas bija starp PSRS sabrukšanu un iestāšanos ES, Latvijai lielu atbalstu sniedza ASV. Arī mūsu zinātniekiem, tostarp man, bija iespēja divus mēnešus stažēties Amerikā, kā arī apmeklēt konferences citās pasaules valstīs, piemēram, Turcijā, Ķīnā, tāpat amerikāņu speciālisti brauca uz Latviju ar lekcijām un semināriem. Tā bija vērtīga skola gan angļu valodas, gan jaunu zināšanu apguves jomā. Galvenais – mēs piedalījāmies dažādos projektos, kuru ietvaros bija iespēja tikt pie bagātīga sēklas materiāla teju no visas pasaules, un tas vēlāk noderēja selekcijas darbā. Pēc iestāšanās ES iespējas gūt pieredzi un zināšanas citās valstīs jau kļuva par pašsaprotamu lietu.

– Kurām Latvijā selekcionētām kviešu šķirnēm autore ir Vija Strazdiņa?

– Selekcija faktiski ir laimes spēle. Var visu mūžu šajā jomā strādāt un sasniegt vērā nemamus rezultātus, bet var arī neizdoties nekas. Sakrustojot divas šķirnes, nekad nevar zināt, kas iznāks. Veiksmes gadījumā jāsakrīt ļoti daudziem faktoriem. Ne velti pat selekcionāri nevar izšķirties, vai selekcija būtu pieskaitāma zinātnē vai mākslai. Vai varbūt

logā, un jāatzīmē, ka šīs sezonas karstajos un sausajos apstākļos 'Fredis' salīdzinājumā ar citām šķirnēm Stendē deva ļoti labu ražu, bet ir svarīgi to nepārmēsot ar slāpekli un necensties izspiest rekordražu.

Nākamā ziemas kviešu šķirne ir 'Edvins'. Tās pamatmateriāls atceļoja no Amerikas. Šajā gadījumā sakrustoja vienu akotainu krievu šķirnes līniju ar 'Edvina' priekšteci, kas arī bija līnija. 'Edvins' ir par dažām dienām vēlāks un augumā garāks nekā 'Fredis', taču tāpat ar saviem niķiem. Piemēram, tas nepārkļaujas augšanas regulatoru ietekmei. Ja nepārsniedz izsējas normu un nepārmēslo, aug gluži labi. Šķirne tāpat ir veiksmīgi izmantojama gan kā priekšaug, gan arī bioloģiskai audzēšanai. 'Edvinam' gan ir mazāks proteīna daudzums graudos nekā 'Fredim'. Vienbrid Latvijā 'Edvins' pat bija iesēts lielākās platībās nekā topa šķirne 'Skagen'.

Ir arī viena projekta šķirne ar labu graudu kvalitāti – 'Talsis', ko visai plaši audzē Vidzemes graudaudzētāju kooperatīvs VAKS, ar ko mums ir ļoti laba sadarbība. Kā arī 'Brencis', kas pamatā paredzēta bioloģiskai audzēšanai un dod samērā labas ražas.

protams, interesē visus, bet nepieciešamība pēc proteīna būs būtiski atšķirīga dažādu pārtikas grupu graudiem. Piemēram, cepumu cepējiem liels proteīna daudzums nemaz neder – jo tā mazāk, jo labāk.

Un ir labi, ka šodien graudaudzētājiem veidojas sadarbība ar pārstrādātājiem, pārtikas produktu ražotājiem, tad šis audzēšanas process ir mērķtiecīgāks.

Arī Stendes pētniecības centram ir noslēgts sadarbības līgums ar *Dobeles dzirnavnieku* par cietajiem jeb *durum* kviešiem, kas Latvijā ir maz audzēta kultūra mūsu vēso un slapjo vasaru dēļ. *Durum* kvieši ir izteikta dienvidreģionu kultūra, kas mūsu apstākļos salst. Šī vasara bija izņēmums, karstums cietajiem kviešiem patika, taču sausums gan ne. Tāpēc neveidojās labas kvalitātes graudi. Tiem, kam bija izdevība šos kviešus novākt ātrāk, arī kvalitāte bija labāka. Stendē novākt tos laikus neizdevās. Katrā ziņā Latvija patlaban ir vienīgā valsts Baltijā, kas nodarbojas ar šīs savā ziņā ekskluzīvās kultūras selekciju.

Ar *Dobeles dzirnavnieku* esam kopā īstenojuši arī alus miežu projektu un arī iepriekš esam pētījuši cieto kviešu šķirnes, tā ka šī sadarbība ar pārstrādātājiem attīstās, un tas ir labi.

Ir, piemēram, zemnieki, kas vēlas audzēt speltas kviešus. Man uzreiz jautājums – kur tos pēc tam liks? Nav jēgas kaut ko sēt sēšanas pēc, ja nav skaidrības par izaudzētās produkcijas tālāko realizāciju. Jāteic, *Dobeles dzirnavniekam* ir interese arī par speltas kviešiem. Pēc atplekšņošanas no tiem ražo miltus. Speltas kviešus labprāt pērk vācieši, kas saražo miltus un plēksnes izmanto kaķu tualetēm. Bet kāpēc mums pirkt no vāciešiem speltas miltus, ja paši varam tos saražot? Mēs joprojām pārsvarā esam izejvielas pārdevēji, lai gan varētu ražot produkciju ar pievienoto vērtību.

– Kas šobrīd pasūta šķirņu selekciju un tādējādi arī apmaksā selekcionāru darbu?

– Bija periods, kad vispār nebija nekādu pasūtījumu, faktiski divus gadus dzīvojam bez jebkāda finansējuma – pārtikām no iekšējām rezervēm. Jautājums par to, vai Latvijai vajag savu nacionālo selekciju, joprojām ir atklāts. Mutiski jau jebkurš ministrs pateiks, ka vajag, bet ar to tas arī aprobežosies. Ja selekcionāri savā ziņā nebūtu Latvijas patrioti, sen jau būtu vienā maisā sabēruši visu sēklu, izsējuši, nokūlušī un izbarojuši vistām vai kam citam. Pamatā selekcionāra darbs joprojām balstās uz entuziasmu. Jā, pateicoties Zemkopības ministrijai, patlaban ir selekcijas projekta atbalsts, par kura lielumu gan labāk nerunāt. Faktiski joprojām izmanojam pagājušā gadsimta trīsdesmito gadu

SELEKCIJA FAKTISKI IR LAIMES SPĒLE. VAR VISU MŪŽU ŠAJĀ JOMĀ STRĀDĀT UN SASNIEGT VĒRĀ NEMAMUS REZULTĀTUS, BET VAR ARĪ NEIZDOTIES NEKAS.

tā ir vienkārši atsevišķu zinātnieku aizraušanās, hobijs, dzīvesveids. Ne katrs šo procesu spēj izturēt līdz galam.

Arī man pašai visādi ir gājis, tomēr šis tas ir izdevies gluži labi. Esmu bezgala priecīga, dzirdot no zemniekiem atzinīgus vārdus par selekcionētajām šķirnēm un redzot, ka šīs šķirnes tiešām tiek veiksmīgi audzētas. Bet esmu gatava uzklaust arī kritiku.

Viena no pirmajām radītajām šķirnēm ir 'Fredis'. Tolaik Latvijā populāra bija Krievijas šķirne 'Donskaja polukarļikovaja'. Ļoti akotaina. Mēģināju to sakrustot ar vienu bezakotainu čehu šķirni. Tā nebija labākā ideja, jo šādu šķirņu skaldišanās notiek gadu gadiem, tomēr ar savu Auna spītību pie rezultāta tiku. 'Fredis' ir agrīnākā ziemas kviešu šķirne, kas Latvijā bijusi. Tādējādi akotainums, kas nepatīk meža zvēriem, un agrinums ir šīs šķirnes galvenās īpašības. Turklāt, Latvijā parādotes rapšiem, radās vajadzība pēc piemērota priekšauga, un sava agrinuma dēļ tieši 'Fredis' izrādījās noderīgs priekšaug rapšiem. Pēc šīs šķirnes joprojām ir pieprasījums, to veiksmīgi audzē arī Igaunijā, kur 'Fredis' ir iekļauts izmantojamo šķirņu kata-

– Kas ir atšķirīgs, selekcionējot šķirni konvencionālajai un bioloģiskajai audzēšanai?

– Atšķirības ir diezgan būtiskas. Konvencionālajā audzēšanā faktiski visas problēmas uz lauka var novērst ar augu aizsardzības līdzekļiem un tādējādi arī graudu kvalitāte ir ievērojami labāka. Bioloģiskais audzētājs nekādus ķīmiskos līdzekļus izmantot nedrīkst, tāpēc bioloģiskajām šķirnēm ir ļoti svarīga slimībzturība, cerošana, arī ziemcietība bioloģiskajām šķirnēm ir svarīgāka nekā konvencionālajām, jo konvencionālais veiksmīgāk var apkarot nezāles, kamēr bioloģisko lauku, ja kultūraugs izsalst, tās var pārņemt pilnībā.

Ceru, ka nākamgad Augu šķirņu katalogā parādīsies arī jaunākais selekcijas veikums – ziemas kviešu šķirne 'Brigens'. Tās pamatā ir Latvijā populārā dāņu šķirne 'Skagen', kas krustota ar somu šķirnes līniju. Mērķis – paaugstināt 'Skagen' ziemcietību, veldres izturību, mazliet arī ražību un graudu kvalitāti.

Zemniekam būtu skaidri jāzina, kādam mērķim viņš graudus audzē, jo no tā lielā mērā būs atkarīga arī šķirnes izvēle. Ražība,

klasiskās selekcijas metodes, šķirnes sakrustojot, atlasot uz lauka utt. Tiesa, no 2000. gada sadarbojamies ar Latvijas Universitāti, kur izmanto biotehnoloģijas jeb putekšņu metodes, kas ļauj saīsināt selekcijas procesu gandrīz uz pusi – faktiski piecu sešu gadu laikā tiekam pie jaunas šķirnes, kuras īpašības vairs neskaldās un ko var pavairot. Kopīgi ar LU radīta vasaras kviešu šķirne 'Robijs', 'Uffo' gan radīta Stendē ar klasiskajām metodēm. Jebkura šķirne vēl jāpēta dažādos apstākļos, un līdz tās reģistrācijai tāpat paiet desmit, pat 15 gadu. Process ir ļoti ilgs, prasa milzu pacietību un neatlaidību, tāpēc jaunus zinātniekus piesaistīt selekcijas darbam ir pagrūti, īpaši tāpēc, ka šim darbam joprojām nav adekvāta atalgojuma.

Šobrīd selekcionāri galvenokārt pelna naudu, iesaistoties dažādos projektos. Piemēram, Stendes kviešu pētniecības grupa strādā pie 11 projektiem, bet mēs šajā grupā esam tikai trīs cilvēki. Tas nav īsti normāli, jo projekti ir apjomīgi, darbietilpīgi. Nekādai jaunai selekcijai vairs ne laika, ne spēka neatliek. Tiesa gan, jau veiktā selekcija lielākoties kalpo kā pamats šiem projektiem – ja ir šķirnes, līnijas, cits selekcijas materiāls, tad ir kam likt virsū pētījumus. Diemžēl ne visi šie pētījumi pēc tam rod pielietojumu praksē. Un kādas gan praktiskas rekomendācijas var izstrādāt trīs gadu ilgā pētījumā? Tikpat kā nekādas. Tā – tikai aptaustīties. Tādējādi daļa pētījumu ir diezgan bezjēdzīgi no praktiskā viedokļa.

– Šobrīd būtu jāpēta dažādi risinājumi, kas ļautu veikt smīgāk īstenot ES zaļo kursu, tostarp būtu jāveicina tādu šķirņu selekcija, kas būtu slimībzturīgas u. tml., jo jaunās stratēģijas pagēr ievērojamu ķīmisko līdzekļu samazinājumu.

– Jau teicu, ka neesmu galējību piekritēja, ir jāmeklē saprātīgs vidusceļš, un tā atrašanai, protams, vajadzīgi pētījumi. Nevis ķeksīša pēc, bet pēc būtības.

Skaidrs, ka nav normāli, ka joprojām ir zemnieki, kuri pirms graudu kulšanas mēdz sējumu nomiglot ar raundapu – it kā pret nezālēm, bet faktiski, lai graudus apžāvētu. Es personiski to uzskatu par noziegumu. Par laimi, šādu gadījumu kļūst aizvien mazāk, taču joprojām ir, jo bizness ir pāri visam. Nesen starptautiskā konferencē, kas bija veltīta šim zaļajam kursam un pesticīdu samazināšanai, kāda portugāliete burtiski kļiedza – ko gan mēs tagad darīsim, kā pelnīsim?! Bet kādam taču būtu jāinteresējas arī par to, kā mēs dzīvosim? Ko ēdīsim? Protams, piemēram, bioloģiskā lauksaimniecība ir ļoti smags darbs, un trūkst arī zināšanu, lai šajā jomā strādātu ar pilnvērtīgu atdevi. Bet, ja neesam gatavi šajā virzienā apzināti iet, tad to ilgtspēju, par kuru nemitīgi runājam, mums nerasniegt.

– Kas tad ir tā lauksaimniecības ilgtspēja?

– Runājot par lauksaimniecības ilgtspēju, pirmām kārtām ir jādomā par saviem bērniem un mazbērniem. Īpaši – par mazbērniem. Ilgtspējas pamatā ir augsne, bet mums trūkst pētījumu par augsni. Un nav arī cilvēku, kuri ar šo izpēti nodarbotos. Atļausos pat teikt, ka Latvijā šobrīd vispār nav augsnes zinātnieku. Lai gan augsne ir pamatu pamats, un bez zināšanām par augsni notiekošajiem procesiem pie lauksaimniecības nemaz nedrīkstētu ķerties.

– Ja nav zinātnieku un pētnieku, tātad nav arī speciālistu, kas zemnieku varētu šajā jomā konsultēt?

– Nav. Un tā ir liela problēma, kas zināmā mērā izveidojusies vēsturiski. No kolhozu laikiem mantojumā saņēmām vairāk celtnieku nekā agronomu. Atceros, ka mēs kā tāda ceļojoša cirka trupa braukājām pa visu Latviju, lai stāstītu par agrotehniskām lietām, jo kaut kādi pētījumi šajā jomā tika veikti, bet zemnieki, mūs noklausījušies, teica – mēs neko nesapratām.

Līdz ar ārvalstu lauksaimniecības firmu ienākšanu Latvijā atnāca arī jaunas zināšanas, un

šodien galvenais zemnieka konsultants ir mēslojuma, pesticīdu un tehnikas tirgotājs. Negribu apgalvot, ka firmu konsultanti sniedz aplamus ieteikumus, un nav arī tā, ka zemnieks no viņiem kaut ko neiemācās. Taču katra šāda konsultanta uzdevums ir viņa darba devēja noteikts – iespējami vairāk pārdot firmas pārstāvēto produkciju. Un, tikko uz lauka manāmas kādas problēmas, tūdaļ atskan zvans ar ieteikumiem. Arī marketinga pasākumiem firmas neskopojas. Ne reizi vien institūtā esam dzirdējuši repliku no zemniekiem – pie jums mums sēklas jāpērk, bet firma mums sēklu pati atved un noliek pagalmā, sakot – samaksāsi vēlāk. Bet jāmaksā būs tik un tā.

– Ko, jūsuprāt, lauku uzņēmēji un arī lauksaimniecības produkcijas tirgotāji pirmām kārtām redz savas darbošanās galā – sarāžotās produkcijas patērētāju vai peļņu?

– Diemžēl jāteic – peļņu. Lauksaimnieki lielākoties satraucas par savu apgrozījumu, ieņēmumiem, bet patērētājs paliek otrajā plānā. Šodien lauksaimnieks no sava lauka vai dzīvnieka cenšas izspiest maksimāli iespē-

labāku dzīvi, nebūs apmierināts ar sliktākiem augšanas nosacījumiem. Varbūt tad zemnieki sāks braukt uz Stendi pirkt sēklu, kas vairāk piemērota Latvijas apstākļiem un nav tik prasīga mēslojuma ziņā...

– Ja pirkst Stendē, tad, cerams, maksās arī autoratlīdzību...

– Šis daudzus gadus bijis nesakārtots jautājums, bet, pateicoties kolēģes Sanitas Zutes centieniem, situācija ir uzlabojusies. Varbūt daudziem vēl joprojām ir tas padomju laiku kronis galvā, kas vedina katru likumu apiet ar likumu un pašmaukties. Diemžēl tas notiek uz citu, šajā gadījumā – selekcionāru, rēķina. Ne Vācijā, ne Dānijā tas nebūtu iespējams, jo tur ievērot likumu ir pašsaprotama lieta. Skumji, ka šādā veidā tiek apieti Latvijas selekcionāri, jo par importa šķirnēm autoratlīdzība tiek ierēķināta jau sēklas cenā. Taču gan daudzi zemnieki, gan kooperatīvi godīgi norēķinās par sēklu.

– Latvijā pārsvarā tiek audzētas ievestās šķirnes. Kāda, jūsuprāt, ir Latvijas selekcijas nākotne un perspektīvas?

– Man ir grūti paredzēt nākotni, bet būtu liela muļķība šo selekcijas darbu pārtraukt.

– Šķiet, ir tik daudz absolūti loģisku un pat valstiski stratēģiski pašsaprotamu lietu, taču aizvien pat no nozares speciālistiem nākas dzirdēt atzinumu – kāpēc mums te jāmokās, audzējot pārtiku, ja faktiski visu varam ievest no valstīm, kur tā aug griezdamās. Vai – kāpēc Latgalē audzēt graudus, ja Zemgalē tie aug labāk?

– Tas ir tad, ja uz lauksaimniecību skatās tikai kā uz biznesa nozari. Protams, arī lauksaimniekam ir jāpelna, ģimene jāpabaro, bērni jālaiž skolā utt. Bet jebkuram biznesam apakšā būtu jābūt arī kādai ētikas un atbildības devai. Jau runājām par to, ko tad īsti redzam kā sava biznesa mērķi – naudu vai cilvēku? Vai, piemēram, tāda lielsaimniecība kā *Kotiņi* neatrodas Latgalē? Vajag aizbraukt un apskatīties, kā tur viss notiek. Un saimnieks gan nopelna ar savu darbu, gan domā par vidi un cilvēkiem. Viņam vairs nevar neviens tirgotājs iestāstīt, kā apstrādāt zemi, ko un cik uz saviem laukiem kaisīt, jo viņam jau ir sava pieredze un viņš pats meklē risinājumus.

Diemžēl pieredze liecina, ka cilvēki pārsvarā mācās tikai no savām kļūdām. Ja mācītos arī no citu kļūdām, varētu sev daudz problēmu aiztaupīt.

Deviņdesmitajos gados mēs visi cits no cita mācījāmies – zinātnieki no zemniekiem un zemnieki no mums. Tolaik jau praktizēja tikai vienu tehnoloģiju – sēt, novākt un pa vidu bērt slāpekli tik daudz, cik ir. Tāpēc tagad ir īpašs gandarījums par mūsu lauksaimnieku zināšanu līmeni, iespējām izmantot jaunākās tehnoloģijas un zinātnieku atzinumus un iegūt ļoti labas ražas pat visai ekstremālos laikapstākļos. Prieks skatīties uz jaunajiem zemniekiem, īpaši bioloģiskajiem, redzot, kā viņi cenšas, kā tiecas pēc zināšanām un cik veiksmīgi tās izmanto praksē. Gribētu mudināt viņus iespēju robežās vairāk braukt uz ārzemēm, mācīties, gūt pieredzi un jaunas atziņas, ar ko dalīties šeit, Latvijā. Protams, jādomā līdzī, jāsaprot, kas Latvijā derēs un kas ne, jo pati Latvija, kaut teritoriāli nav liela, tomēr ir ļoti dažāda. Ir izteiktas četras audzēšanas zonas ar pilnīgi atšķirīgiem apstākļiem, un pat Latvijas ietvaros tas, kas der vienā zonā, nenestrādās citā. Tāpēc, bez šaubām, kaut kādu pieredzi pilnībā pārnest no Rietumeiropas, nemaz nerunājot par Dienvideiropu, uz Latviju būtu vairāk nekā aplami, bet noteikti ir daudzas lietas, kas var noderēt un no kurām var mācīties.

Cilvēkam šodien vajadzētu būt elastīgākam savā domāšanā un problēmsituācijā uzreiz nebrēkt, cik viss ir slikti, bet meklēt risinājumus, lai būtu labāk. Un tos noteikti var atrast. **a**

RUNĀJOT PAR LAUKSAIMNIECĪBAS ILGTSPĒJU, PIRMĀM KĀRTĀM IR JĀDOMĀ PAR SAVIEM BĒRNIEM UN MAZBĒRNIEM. ĪPAŠI – PAR MAZBĒRNIEM.

jamo. Dažkārt saku – nu, nekritiet galējībās, atstājiet taču arī dabai pienākošos nodokli. Nekad neviens nevarēs novākt no lauka visu līdz pēdējam graudam.

Šogad vasaras vidus bija ļoti karsts un sauss. Šādos apstākļos augam tāpat kā sasirgušam cilvēkam faktiski apstājas visa fizioloģija – ir nespēks, apātija, nav apetītes. Gan augs, gan cilvēks šādā situācijā būtu jāatstāj vismaz kādu laiku mierā, jāpavēro, bet – nē, zemnieks brauks uz lauka un mēģinās kaut piespiedu kārtā augiem iebarot visādus mēslojumus, lai gan jēga no tā būs maza vai nekāda.

– Kā konvencionālais lauksaimnieks, kurš pieradis problēmas uz lauka risināt galvenokārt ar ķīmiskiem līdzekļiem, spēs pārorientēties uz videi draudzīgākām, zaļākām metodēm?

– Domāju, būs ļoti grūti. Mēs Stendē pārsvarā audzējam vidēji intensīvas šķirnes, bet graudaudzētāji priekšroku dod intensīvajām šķirnēm, kas prasa maksimālās slāpekļa devas. Tāpēc nezinu, kā zemniekiem izdosies samazināt minerālmēslojuma lietojumu. No Vācijas vai Zviedrijas atvestās intensīvās šķirnes, kas minētajās valstīs ir pieredzējušas

Nevar prognozēt, kādi apstākļi mūs sagaida, tāpēc vietējā selekcija ir kā droša banka.

Piemēram, *Dobeles dzirnavnieks*, strādājot ar *durum* kviešiem, vēlas, lai būtu pieejama vietējā šo kviešu šķirne. Kāpēc? Tāpēc ka, katru gadu kaut kur pērkot sēklu, tā ir kā kaķis maisā – nekad nezini, kāda tā būs. Un ražotājam tas ir risks. Zemniekam, katreiz sējot citas izcelsmes sēklu, katrs gads ir kā pētniecības process. Turklāt ne vienmēr šo labo sēklu mums grib pārdot, jo Latvija diemžēl jau izcēlusies kā autoratlīdzības nemaksātāja. *Durum* kviešus nav viegli izaudzēt, ražas nav lielas, un šo kviešu sēklas ir diezgan ekskluzīvs produkts. Paļauties, ka ārvalstīs to vienmēr varēs nopirkt, nemaz nevar, tāpēc vietējā sēkla ir ļoti svarīga.

Varam atcerēties ziemu, kad kailsalā izsala teju 80% ziemas kviešu, un tad pavasarī sēja visu, ko vien kaut kur varēja sadabūt. To pat par sēklu nevarēja saukt. Arī nākamvasar var būt problēmas ar sēklu, jo tie vasaras kvieši, kas nenobeidzās karstumā, nopuva slapjumā. Tāpēc tas, kas ir paša klēti, tas ir tavš, bet skatīties pāri robežai, cerot, ka kāds grūti bridī paglābs, ir diezgan vieglprātīgi.